

пед. університету ім. М.Коцюбинського. – 2004. – № 11. – С.66-68.

2. Джура О.Д. Умови та ефективність професійного самовизначення особистості // Нова парадигма. Альманах наукових праць. Випуск 34. – Запоріжжя, 2003. – С. 86 – 100.

3. Джура О.Д. Теоретико-методологічні проблеми дослідження процесу професійного самовизначення особистості // Вища освіта України. Теоретичний і науково-методичний часопис. – К.: Інститут вищої освіти АПН України, № 4. - 2003. – С. 31 – 34.

4. Кода С.В. Професійна підготовка вчителя в умовах реформування освіти // Менеджмент за умов трансформаційних інновацій: виклики, реформи, досягнення Зб. наук. пр. по матеріалах Міжнарод. наук. конф. – Суми, 2007. – С. 44-47.

5. Концепція профільного навчання у старшій школі // інформ. зб. МОН України. – К., 2003. – № 24.

6. Кизенко В.І., Мальований Ю.І., Соф'янець Е.М. Шкільний освітній компонент: сутність, функції, реалізація. – Донецьк: ТОВ "КІТІС", 1999. – С. 71-74.

Кода С. В. Образование в системе факторов влияния на профессиональное самоопределение личности.

В статье проанализированы сущность и механизмы профессионального самоопределения личности, основные факторы этого процесса, целеустремленная и системно образующая роль образования. Доказывается необходимость модернизации современного образования в контексте повышения эффективности его влияния на профессиональное самоопределение личности в системе рыночных и демократических трансформаций.

Koda S. V. Education in a system of factors of the individual professional self-determination.

This article is devoted to the essence and mechanisms of professional self-determination of a person, main factors of this process, purposeful and system-formative role of education were analyzed in the course of research results of which are being defended. A need of modernizing of the contemporary education in the context of aiming at increasing its effect upon the individual professional self-determination in the system of market and democratic transformations is proved.

УДК 37.018.4

Л.А.Коростіль

Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

**САМООСВІТА ЯК УМОВА ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ТА
АДАПТАЦІЇ ДО ЖИТТЯ**

У статті проаналізовано причини різного трактування науковцями поняття «самоосвіта», визначені сутність, функції та особливості самоосвіти XXI століття та вплив цих змін на навчально-виховний

процес у школі. Зроблено висновок про те, що з метою підготовки школярів до профільної освіти стає актуальним формування навичок до самоосвіти ще в базовій школі.

Актуальність дослідження. Україна разом з усім Європейським співтовариством вступає в постіндустріальну епоху, що принципово й якісно відрізняється від попередньої індустріальної. Найважливішими відмінностями її є: динамічність, глобалізація, інтеграція та зростання інформації.

Динамічний темп розвитку цивілізації ставить перед світовою освітою раніше невідомі проблеми. Швидкість нагромадження знань і розвиток технологій така, що ніяке навчання не можна більше вважати завершеним. Якщо раніше вищої освіти було достатньо для 20-25 років практичної діяльності, то зараз оптимальний строк її ефективності складає 5-7 років, а у сферах, що визначають науково-технічний прогрес – 2-3 роки. Знання стають настільки швидкоплинними, що в США навіть прийнята спеціальна одиниця старіння знань фахівця – "період напіврозпаду компетентності" (час, протягом якого професійна компетентність фахівця з моменту закінчення їм навчального закладу знижується на 50%). За словами А.Гіна, на сьогодні цей період становить півтора-три роки [3].

В усьому світі виникає проблема безперервної освіти, а разом з цим необхідність самостійно отримувати знання, вміти працювати з інформацією, аналізувати її, бачити й розв'язувати проблеми, що виникають у різних галузях. Людина розуміє: «...нинішні знання можуть застаріти вже завтра і залишатися нарівні з навколишнім світом можна лише завдяки самоосвіті», стверджує Л.П. Величко, узагальнюючи погляди багатьох вчених [2, с. 89].

Метою даної статті є необхідність розібратися в причинах різноманітного трактування поняття «самоосвіта», з'ясувати сутність, функції і особливості самоосвіти ХХІ ст. і як ці зміни відображаються на навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів, що відповідають за формування вмінь до самоосвіти.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукової літератури показав різне трактування поняття «самоосвіта». Причин тут декілька.

Першою з них є науковий напрямок, тому що дослідженням даної проблеми займаються представники різних наук: філософи, соціологи, психологи, педагоги. У філософії самоосвіта представлена як процес пізнання, метою якого є самореалізація особистості на основі внутрішньої свободи (Н. Брагіна, М.Воложаніна, Г. Мисливченко, В. Пекеліс). У соціологічних дослідженнях - як самостійна частина в системі освіти і як один із професійних обов'язків людини (В.Нечаєв, Г.Чернявська, О.Щукліна). Психологи вивчають самоосвіту як продуктивний процес розвитку особистості (В. Козієв, А.Матюшкін). Педагоги розглядають самоосвіту як спеціально організовану, цілеспрямовану, систематичну самостійну діяльність (А. Громцева, Г. Коджаспірова, І. Колбаско, Б. Райський, Т. Юденко).

Другою причиною є соціальність даного поняття. Самоосвіта особистості має двобічний характер. З одного боку, особистість формує

власну сферу знання, яка забезпечує її самозбереження та саморозвиток, а з другого – ці знання відображають основні соціальні цінності певного історичного періоду. Наведемо приклад деяких визначень цього поняття, що відносяться до кінця ХХ і початку ХХІ століть в табл.1.

Таблиця 1. Порівняння визначень поняття «самоосвіта» кінця ХХ і початку ХХІ ст.

<p>Громцева А. Самообразование – как социальная категория // Учебно-методическое пособие по спецкурсу. – Л.: ЛГПИ, 1976, - С. 23</p>	<p>Цілеспрямована, самостійна пізнавальна діяльність, спрямована на <i>вдосконалення наявних і придбання нових політичних, професійних і освітніх знань</i></p>
<p>Коджаспирова Г. Культура профессионального самообразования педагога. М., 1994. – С.69</p>	<p>Спеціально організована, самодіяльна, систематична пізнавальна діяльність, спрямована на досягнення певних особистих або суспільно значимих освітніх цілей: <i>задоволення пізнавальних інтересів, загальнокультурних і професійних запитів, підвищення кваліфікації</i>. Це система розумового й світоглядного самовиховання, що тягне за собою вольове й моральне самовдосконалення, але не ставить їх своєю метою</p>
<p>Бурлука О. Автореферат. Самоосвіта особистості як соціокультурне явище Х., 2005.– С.7</p>	<p>Специфічна діяльність, яка вільно здійснюється, <i>забезпечує інформацією, знаннями інші види діяльності. Форма задоволення пізнавальних потреб, інтересів, яка необхідна для удосконалення освітнього потенціалу, професійного рівня та загальної культури, джерелом якої є протиріччя між необхідністю діяльності і відсутністю інформації про об'єкт, предмет діяльності</i></p>

Останнє визначення О.Бурлуки, чітко відображає сутність самоосвіти початку ХХІ століття, що диктується особливостями соціуму. Глобальні процеси індустріалізації, інформатизації суспільства, виникнення інноваційних технологій зумовлюють появу двох протилежних соціальних процесів. Один - це нестійкість ринку праці (відмирання і народження цілих груп професій), що змушує людей до частоті зміни роду занять, і зміни у зв'язку з цим суспільної функції особистості. Другий – це поява нових професій, що потребують більш високої кваліфікації та серйозної підготовки. За оцінками західних дослідників, кожен рік у світі відмирає більше 500 старих професій і виникає більше 600 нових [9]. Тому, в постіндустріальну епоху людина повинна бути готовою діяти в умовах високої динаміки ринку праці. Для цього їй потрібно вміти працювати з інформаційними потоками, вміти аналізувати те, що відбувається навколо, бути динамічною, комунікабельною тощо. За словами А.Гіна,

нова епоха вимагає високої напруги інтелектуальних і психічних сил від людини, що бажає самореалізації й успіху в будь-якій сфері діяльності та конкурентно-спроможності в середовищі величиною за всю планету [3].

Зміна вимог соціуму відображається і на функціях самоосвіти особистості. Так у XX столітті серед основних функцій М. Князева [5, с. 49-50] виділяє 10. Ми погоджуємось з нею, але сучасні погляди на самоосвіту особистості дозволили нам внести свої доповнення (подані курсивом):

- 1) екстенсивна – нагромадження, придбання нових знань, *відстеження змін в знаннях*;
- 2) компенсаторна – подолання недоліків шкільного навчання, ліквідація «білих плям» у власній освіті, *додаткова освіта*;
- 3) орієнтовна – визначення себе в Культурі й свого місця в суспільстві;
- 4) саморозвиваюча – удосконалення особистої картини світу, своєї свідомості, пам'яті, мислення, *комунікативних, організаторських та творчих якостей*;
- 5) методологічна – подолання професійної вузькості, *перекваліфікація*, добудовування картини світу;
- 6) комунікативна – встановлення зв'язків між науками, професіями, станами, віком;
- 7) сотворча – сприяння творчій роботі, неодмінне доповнення її;
- 8) омолоджуюча – подолання інерції власного мислення, попередження застою в суспільній позиції (щоб жити повноцінно й розвиватися, потрібно час від часу відмовлятися від положення того хто вчить і переходити на положення учня);
- 9) психологічна (і навіть психотерапевтична) – збереження повноти буття, почуття причетності до широкого фронту інтелектуального руху людства, *адаптація до швидких змін*;
- 10) геронтологічна – підтримка зв'язків зі світом і через них - життєздатності організму.
- 11) *інформаційна – володіння інформаційними технологіями, розуміння сутності їхнього застосування, сильних і слабких сторін використання інформаційних технологій (аналітична робота в інформаційному просторі)*;
- 12) *інтеграційна – оволодіння іноземними мовами, знаннями, що знаходяться на межі наук.*

Самоосвітня діяльність має певний набір компонентів, а саме: потреби, мотиви, мета, засоби та способи досягнення, дії, об'єкти діяльності, суб'єкт самоосвіти. У попередній статті «Самоосвіта як соціальне та педагогічне явище» [6] ми за результатами нашого дослідження зазначили, що всі складові самоосвіти підлягають соціальним змінам і якщо всіх їх враховувати, то можна дати більше 126 визначень поняття «самоосвіта». Але які ж особливості має самоосвіта XXI ст.

Нові інформаційні й комунікативні технології породили "екранну" культуру, засновану на комп'ютерно-космічних засобах зв'язку й обробки інформації. Мережа Інтернету розширила інформаційний потенціал людства і зробила його доступним мільярдам людей у різних куточках світу. Вона має значні переваги перед сучасними бібліотеками, музеями

та іншими локальними центрами культури, адже вся інформація, що знаходиться в ній, потенційно відкрита для кожного і є миттєво доступною.

Технічні й технологічні досягнення надають можливість об'єднати різні види текстової діяльності (робота з "книжковими", аудіовізуальними, художніми, музичними й іншими текстами) з елементами комунікативної діяльності (діалог з "екраном" комп'ютера або з реальним опонентом за допомогою Інтернету). Самоосвіта особистості набуває більш осмислені та раціонально організовані форми, що перетворюють діяльність в інноваційний творчий процес. Таким чином у постіндустріальному періоді виникає нова стратегія самоосвіти – індивідоцентрична, що супроводжує виробничу, наукову, організаційну, освітню, дозвільну та іншу діяльність людини. За результатами нашого дослідження із 177 респондентів 72% мають комп'ютер вдома і 49% із них підключено до мережі Інтернет. Дана інформація, ще раз підтверджує поступовий перехід до індивідоцентричної стратегії самоосвіти.

Виклад основного матеріалу. Звертаючи увагу на все вищесказане, ми спробували дати своє визначення самоосвіти, беручи до уваги слова, що найбільше відображають соціально-психолого-педагогічну суть самоосвіти початку ХХІ століття. *Самоосвіта – це вид спеціально організованої, самостійної діяльності, спрямований, відповідно до мотивації і мети особистості, на пошук та творче опрацювання інформації для отримання нових знань щодо саморозвитку (самовдосконалення) й самореалізації (самоактуалізації), сучасними способами і засобами дій.*

Під *саморозвитком* ми розуміємо процес цілеспрямованого впливу особистості на себе з метою активізації здібностей, нахилів і формування необхідних для життєдіяльності, а також самореалізації нових знань, умінь і навичок.

Самовдосконалення – це творче ставлення індивіда до самого себе, створення ним самого себе в процесі самоосвіти, що відповідає його зовнішнім і внутрішнім потребам.

Співвідношення між поняттями самоактуалізація й самореалізація пояснемо за допомогою тлумачного Оксфордського словника сучасної англійської мови для студентів (1984). Реалізація (realization) – це усвідомлення, розумова (когнітивна) діяльність. Актуалізація (actualization) – має значення діяльності як процесу, витрату сил (від латинського кореня actus - вчинок), що має певний результат. Таким чином, самоактуалізація й самореалізація виявляються двома взаємопов'язаними сторонами одного процесу розумового розвитку й росту, результатом якого є людина, що максимально розкриває і використовує свій людський потенціал: здібності, можливості, талант.

У визначенні поняття саморозвиток і самореалізацію ми ставимо на перший план, тому що внутрішні процеси, за психологією людини, є домінуючими.

Третьою причиною різноманіття визначень поняття «самоосвіта» ми вважаємо етапність самоосвітньої діяльності людини протягом життя.

У даній статті ми розглядаємо самоосвіту як особливий вид діяльності, у якій проявляється вища потреба особистості в самореалізації та самоактуалізації. Цей етап самоосвітньої діяльності найбільш складний, тому що в цьому випадку людина повинна бути готовою до самооцінки, саморефлексії, самоідентифікації й мати навички самостійного знаходження актуальних знань і ефективного використання їх у практичній діяльності. Готовність до цього формується в індивіда ще в родині, потім у школі, і в вуз він, по ідеї, повинен прийти із уже сформованими вміннями до самонавчання, самоосвіти.

Діалектику значимості самоосвіти у школі ми прослідкували за нормативними освітянськими документами. Так, у Державних стандартах загальної середньої освіти для 11-річної школи ідея вироблення в учнів уміння самостійно вчитися була локально відбитою в обов'язкових вимогах до навчальних результатів з окремих предметів. Після ухвалення «Закону про загальну середню освіту (12-річна школа)» (1999), «Концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи» (2000) відбулося принципове переосмислення цілей і функцій шкільної освіти. Тепер вона безпосередньо пов'язується з успішним формуванням в учнів умінь самостійно вчитися, критично мислити, користуватись комп'ютером, іноземними мовами, прагнути до самопізнання та самореалізації в різних видах діяльності, опанувати практичними вміннями й навичками, необхідними для життєвого й професійного вибору. В Програмі для загальноосвітніх навчальних закладів «Хімія, 7-11 класи» (2005) найпершим із найважливіших завдань курсу хімії визначено розвиток особистості учня, його природних задатків, інтелекту, здатності до самоосвіти.

А.В. Баранников (2002) вважає, що в школі учні проходять умовно чотири підетапи становлення самоосвітньої діяльності (виходячи зі структури загальної освіти).

На початковому підетапі (молодша школа) учні в основному наслідують у виборі цілей, засобів і способів своєї самоосвітньої діяльності вчителя або іншої авторитетної для них людини.

На другому підетапі (5-7 класи) учителю варто акцентувати увагу на розвиток в учнів здатності до самостійної постановки досяжних у навчальній діяльності цілей, у формуванні плану самоосвіти з урахуванням своїх схильностей, інтересів і конкретних ситуацій, у виборі засобів для коректування самоосвіти, прийняття рішень і їхнього виконання. Розпочати підведення учнів до критичної оцінки наслідків своїх дій і вчинків.

На третьому підетапі (8-9 класи) відбувається формування в учнів здібностей самостійно визначати перспективні освітні й життєві цілі й завдання, розвиток умінь вибирати адекватні засоби для їхнього досягнення й рішення.

На заключному підетапі (старші класи) відбувається становлення самоосвіти учнів. Самостійне навчання являє собою в цілому сформовану систему, в якій досить взаємозалежне діють всі структурні ланки.

У психолого-педагогічних дослідженнях науковців поняття «самоосвіта школяра» має також різноманітне трактування. Одні автори

розглядають його як загальну характеристику самоосвітньої діяльності в школі, а інші відображають суть певного етапу. Для прикладу у табл. 2 ми наведемо декілька з них.

Таблиця 2. Відповідність поняття «самоосвіта» шкільним підетапам формування

Початковий підетап	Процес придбання знань і формування розумових сил і здібностей, що розвивають такі якості, як організованість, самостійність, активність, вимогливість до себе	Юденко Т.А. Самообразование школьников в отечественной педагогике второй половины XX века: преемственность и новаторство: Автореф. дис. кандидата педагогических. – Пятигорск., 2007. – 20с.
Другий Підетап	Педагогічно організований, обумовлений внутрішніми мотивами процес самостійного набуття знань, додаткових до тих, що їх учень отримує в процесі навчання	Терещенко Н. Формування у підлітків готовності до самоосвіти в умовах модульного навчання: Автореф. дис... кандидат а педагогічних.– К., 2000. – 20 с.
Третій Підетап	Процес придбання знань, у якому одночасно виховуються якості особистості й формуються розумові сили й здатності людини. Причому цей процес управляється самою особистістю, що й відрізняє його від навчання	Бондаренко В.П. Влияние направленности личности на самообразование старшеклассников // Самообразование школьников и развитие их личности. Волгоград: ВГПИ, 1978. – С.45 – 51.
Заключний Підетап	Цілеспрямована самостійна робота з отримання, поглиблення та удосконалення знань, навичок і умінь, що характеризується: сильною мотивацією учня, самостійним визначенням навчальних цілей, самостійним завданням критеріїв ефективності навчання, відсутністю викладача в навчальному процесі	Данілова О.В Интернет. Система підтримки самостійного навчання та модель учня

Аналіз змісту означень надав нам можливість виділити характерні особливості шкільного етапу самоосвіти, що відрізняють його від етапу самоосвіти дорослих:

1. Самоосвітня діяльність супроводжує процес навчання, надає йому наснаги, певного спрямування.

2. Самоосвітня діяльність має вищий рівень педагогічної організації й частково педагогічного керівництва. При цьому педагогічна допомога й керівництво виступають в умовах навчання як обов'язкова передумова високого рівня готовності учнів до самоосвіти.

3. Уміння до самоосвіти формуються під час систематичного, цілеспрямованого навчального процесу, який може бути повністю або частково педагогічно організований та керований учителем.

4. Уміння до самоосвіти відпрацьовуються і формують навички під час систематичної, самостійної пізнавальної діяльності на уроках і в позаурочний час, за ініціативою самої особистості школяра або вчителя.

5. Формування умінь до самоосвіти обумовлено наявністю зовнішньої та внутрішньої мотивації. При цьому внутрішня мотивація є більш значимою.

6. Навчальні вправи повинні бути спрямовані на розв'язок триєдиної задачі: придбання знань, формування та розвиток розумових сил і психологічних здібностей особистості школяра (організованість, самостійність, активність, вимогливість до себе).

7. Результатом сформованості вмінь до самоосвіти, на шкільному рівні, є: цілеспрямована самостійна робота школяра з отримання, поглиблення та удосконалювання знань, сильна внутрішня мотивація, самостійне визначення навчальних цілей та критеріїв ефективності навчання.

Самоосвіта школярів, вважає Т. Юденко, також перебуває в постійному розвитку, обумовленому тією або іншою освітньою ситуацією. Кожна ситуація характеризується домінантою певних підходів, парадигм, зміна яких об'єктивно вимагає внесення відповідних змін у теорію й практику самоосвіти школярів [10].

Так, освітня парадигма ХХ століття була спрямована на підготовку випускника *до життя* за допомогою вироблення в нього базових знань, умінь та навичок.

А. Луначарський так характеризував значення самоосвіти цього часу: «...ключ до самоосвіти, який школа повинна дати учневі, полягає в тому, щоб навчити користуватися книгою, посібниками, довідниками, працювати з бібліографією, робити виписки, замітки, реферувати прочитане, знаходити матеріали для доказу певних положень, вести суперечки, відстоювати свою точку зору» [10].

Школярам ХХІ століття такого комплекту готових знань, умінь і навичок буде замало, щоб адаптуватись у житті. Світ, в якому доведеться жити нашим дітям, змінюється вчетверо швидше, ніж наші школи, стверджує американський педагог, доктор Віллард Дагет [4].

Нова парадигма ХХІ динамічного, інформаційного століття полягає в необхідності формування вмінь та навичок пошуку знань, їх критичне, творче опрацювання і використання для отримання нових знань. [8]. Таким чином схема навчального процесу повинна мати інший вигляд: учень – джерело інформації – вчитель, де учень стає суб'єктом навчального процесу, а вчитель – «керівником, координатором,

консультантом, до якого звертаються не за посадою, а як до авторитетного джерела інформації, як до експерта» [там же]. Базова технологія навчання – особистісно зорієнтована. Її назва ніби підкреслює, що навчання це не тільки зовнішня діяльність по відношенню до школяра, а і процес, результат діяльності самого учня. Замість поняття «освіта» (взагалі) виникає поняття «освіта особистості» як процес і результат власного бажання, відповідальності, невдач і успіхів, яке з роками повинно втілитись у самоосвіту.

Вважаємо, що формування вмінь до самоосвіти повинно відбуватися в основній школі. Виділимо три найбільш суттєві причини для цього. Перша – це психологічні особливості підлітків: пізнавальні інтереси стають стійкішими, з'являються нові, досить сильні мотиви навчання, змінюються критерії самооцінки й оцінки навколишнього середовища, досягаються якісні зміни у способах навчальної діяльності, зміцнюється воля і характер, прагнення до неформального спілкування і лідерства. Другою є профілізація старшої школи, яка вимагає від учнів розширення та поглиблення знань з предмету, шляхом роботи з додатковими джерелами інформації, роботу за індивідуальними програмами у малокомплектній школі та автономної самоосвіти, якщо вступ до вузу не відповідає профілю навчання. Третьою причиною є те, що певний відсоток учнів, закінчивши базову школу не продовжують подальшого навчання в закладах освіти, а розпочинають трудову діяльність, тому самоосвіта є для них єдиною умовою для самореалізації.

Формувати вміння потрібно вчасно, тому що пізнавальні можливості і прагнення, якими відзначається підлітковий вік, без спеціального спрямування не реалізуються у самоосвітній діяльності. Як свідчать результати спеціальних спостережень (Л.Земськова, О.Телюк), у разі відсутності цілеспрямованої підготовки лише 6-8% підлітків задовольняють своє прагнення до пізнання шляхом самоосвіти. Самореалізація і самоактуалізація старшокласників буде залежити від спільної, цілеспрямованої роботи учителя та учнів базовій школі по формуванню вмінь до самоосвіти.

Висновки. Таким чином, в результаті теоретичного дослідження нами були зроблені такі висновки:

1. Навчання протягом усього життя, яке є актуальним для людей всього світу, відбувається шляхом самоосвіти.

2. Постіндустріальна епоха внесли певні зміни в сутність, функції та технологію самоосвіти. Завдяки мережі Інтернет технологіям самоосвіти стала більш індивідоцентричною, сутність її охоплює не тільки саморозвиток і самовосконалення особистості, а й самореалізацію і самоактуалізацію. Функції збагатилися інформаційним та інтеграційним аспектами.

3. Шкільна освіта виступає сьогодні як один із домінуючих етапів підготовки учнів до самоосвіти, шляхом формування в них певних умінь: самостійно вчитися, необхідного для оновлення швидкоплинних знань, спілкуватися, вільного вибору найбільш притаманних способів і засобів дій відповідно до власної системи цінностей.

4. Етап самоосвіти школярів відрізняється від самоосвіти дорослих

тим, що він супроводжує навчальний процес, є частково педагогічно організованим і керованим учителем. Може бути і автономним.

5. В умовах особистісно орієнтованого навчання і профілізації старшої школи, освіта школяра, протягом його зростання, повинна втілитися в самоосвіту особистості, тобто «освіту для самого себе».

6. У зв'язку з профілізацією старшої школи, формування вмінь до самоосвіти повинно відбуватися в 7-9 класах базової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлука О.В. Самоосвіта особистості як соціокультурне явище: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 17.00.01 (теорія та історія культури) / О.В. Бурлука. – Харків, 2005. – 16 с.

2. Величко Л.П. Теорія і практика навчання органічної хімії у загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія. – К. : Генеза, 2006. – 330 с.

3. Гін А. Содержание образования динамичного мира: <http://www.trizway.com/art/publicistika/197.html>].

4. Драйден Гордон, Вос Джанет. Революция в обучении. Научит мир учиться по новому. – М. : «Парвинэ», 2003. – 670 с.

5. Князева М.Л. Ключ к самосозиданию. М.: Молодая гвардия, 1990. – С.49–50.

6. Коростиль Л.А. Самоосвіта як соціальне та педагогічне явище: Збірник наукових праць. – Ч.1. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2008. – С. 138 – 145.

7. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). // Довідник учителя хімії в запитаннях та відповідях. – 2007. – С.14–34.

8. Полат Е.С. Проблемы образования в канун XXI века // Интернет-журнал "Эйдос". - 1998. - 11 ноября. <http://www.eidos.ru/journal/1998/1111-07.htm>. - В надзаг: Центр дистанционного образования "Эйдос", e-mail: list@eidos.ru.

9. Попкова Т.В Самообразование: как условие непрерывного образования <http://www.sibupk.nsk.su/confer/doklad.php?id>

10. Юденко Т.А. Самообразование школьников в отечественной педагогике второй половины XX века : преемственность и новаторство : автореф. дис. канд. на здобуття нук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 (общая педагогика). – Пятигорск, 2007. – 20 с.

Коростиль Л.А. Самообразование как условие профильного обучения и адаптации в жизни.

В статье проанализированы причины разнообразного трактования учеными понятия «самообразование», определены сущность, функции и особенности самообразования XXI столетия и влияние этих изменений на учебно-воспитательный процесс в школе. Сделан вывод, что с целью подготовки школьников к профильному обучению становится актуальным формирование умений к самообразованию еще в базовой школе.

Korostyl L.A. Self-education as a condition of specialized studying and adaptation to life.

The causes of various treatises of the notion "self-education" are analyzed in this article. The main point, functions and peculiarities of self-education in XXI century and its influence on the educational process in school are defined. As a conclusion it is shown that the formation of skills to the self-education in a comprehensive school is becoming more urgent nowadays according to the purpose of training students in the ground school in the process of specialized studying.

УДК 372.857

Т.В.Коршевнюк

Інститут педагогіки АПН України

ЗМІСТ І МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ ЗА ВИБОРОМ «МОЛЕКУЛЯРНІ ОСНОВИ МЕТАБОЛІЗМУ»

У статті розкрито зміст, завдання, методичні підходи до реалізації навчання біології у класах біолого-хімічного профілю шляхом впровадження курсу за вибором «Молекулярні основи метаболізму»

Постановка проблеми На даному етапі розвитку української середньої освіти розробка програм і навчальних курсів для варіативної частини навчальних планів профільної школи перебуває в полі зору науковців і практиків. Триває створення науково-методичної, організаційної та правової бази впровадження профільної освіти.

Як визначено в Концепції профільного навчання в старшій школі, профіль навчання охоплює таку сукупність предметів, як базові, профільні та курси за вибором. Основними функціями курсів за вибором є поглиблення й розширення змісту профільних предметів, забезпечення профільної прикладної і початкової професійної спеціалізації навчання; їх вивчення відбувається за рахунок варіативного компонента змісту освіти [5].

Важливою умовою реалізації Концепції профільного навчання в старшій школі є створення навчально-методичного забезпечення, що відповідає меті навчання у старшій профільній школі. В контексті цього актуальним є розробка програм профільних і спеціальних курсів у відповідності із державним загальноосвітнім стандартом.

Створення і впровадження курсів за вибором у структурі профільної біологічної освіти як наукова проблема не набула належного висвітлення у фаховій літературі і потребує розв'язання.

Аналіз актуальних досліджень. Обґрунтуванню умов ефективного функціонування української профільної школи присвячені праці вітчизняних вчених, зокрема ідея профільності старшої школи теоретично обґрунтована групою науковців Інституту педагогіки АПН України. Вітчизняні вчені Н.М. Бібік, М.І. Бурда, В.М. Мадзігон розглядають профільну школу як стратегію рівного доступу до якісної освіти та наголошують на необхідності її належного методичного супроводження